

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Április' 16-kán, 1839.

16. szám.

Tartalom: Reminiscenciák 1837 ről, (Árokalyi) 121. l. Vashányászat jövedelmezése Toroczkon 1838ban, (13) 125. l. Egy angol' közlebbi ohajtása, (xx) 125. l. Mária Csiganeka, (000) 125. l.

Reminiscenciák 1837 ről.

(Folytatás.)

V.

Jó ez ingyen. — A' fekete erdő. — Szemerján két nevezetesség. — Sepsi Sz. György. — A' casino. — Czéhok. — Furcsa czímer a' fekete táblán. — A' derék egyházi szolgál. — A' Nemzeti Társalkodó' siralma. — Iskolaház növendékek nélkül.

Előpataktól észak-kelet irányban egy jó toronyórányira fekszik Sepsi Sz. György, fő helye a' Sepsi nevet viselő fiuszéknek. Töltött inkább mint rakott útja nem régiben készült kevés gondal, 's még csekélyebb számítással, a' minek a' közérő' felhasználásában pedig mindig fő szempontul kellene szolgálni, az állandóságra 's kényelemre. „Jó, ez ingyen,“ azt mondá egykor a' magyarországi utak' kegyetlen rosszasága ellen panaszkodó idegennek úti társa, egy múlt századbeli patriota. Én is egyet értek vele, ha csak erszényemre 's porlepte levelekre gondolok; de nem tudom ám felejtetni, hogy csak egy ilyen forma út' elkészítése is iszonyu erőbe kerülhetett, 's csak egy pár év múlva ismét tengelyig vág a' kerék, 's szinte megszakad a' szegény pára míg mozdíthat rajta. Gazdálkodni kell az erővel uraim! jót, vagy várjunk még uraim! rossz munka csak haszon nélkül vesztegeti az erőt, 's örökös keringőben kénytet lejtetni, így pedig nem

sokra megyünk. Rossz alap a' jó' verhetését gátolja, 's így kettős teher tol az utódok' nyakára. A' hitvány épületet még szélyel kell előbb hányni, mi előtt újnak építéséhez foghatnánk; pedig, mennyi építeni, elhányni 's újból építeni valónk van! Így elmélkedtem néha Előpatakáról kiki rándulván az úgy nevezett töltött úton a' hídvégi hegycsucsra, legeltetni ott szememet az élettől pezsgő Öltvidék' ezer bájain, szépségein, vagy ha a' hosszadalmas idő' unalmait üzni akarván, a' szomszéd helységek' látogatására siettem.

Sz. György felé erdők koszorúzzák két oldalról a' hegyek' gerinczeit, szinte a' szűk völgy' kebeléig nyulánkozó árnyékokkal, míg út' hosszában illatos mezők terülnek el, honnan a' gazdag Flóra' vidám gyermekei nevető csoportokban kacsintgatnak a' természet' fogékony lelkü barátjára. Fél órai haladás után egy agg erdő*) kétes világu árnyékába merül el az út; itt már Háromszék' földjére lépik az útas, a' székelly föld' legnépesebb, kies és őskori emlékekkel gazdag földjére. Azon ünnepélyes magány, azon síri csend, 's komoly hallgatás, melly egy százados előfaktól lakott rengetegben a' vándort azonnal meglepi, komoly gondolatokat költ fel a' lélekben. Egy hajdan nevezetes nemzedék' maroknyi maradéka' földjére érkeztem, a' rég

*) Ezen erdő végszele a' roppant fekete erdőnek, melly Udvarhelyszékhől indulva ki az Erdővidéket Sepsi széktől elválasztó hegláncon szinte Brassóig nyúlik.

látni 's ismerni ohajtotta, 's fölébredt lelkem előtt az elhanyaglott századok' álmába, mélyen temetett nemzedékek' emléke, a' pusztító viharok' özöne, melly ezen maroknyi népet szinte elenyészteté, 's ezer nemzetek közt egynek alig jutott azon szerencse, melly azt maiglan fenn tartotta; eszembe jutott a' keserveknek hoszsu sora, mellyet az ég e' tiszta vérü népre mért, az erő, melylyel azokat hordozta, az ő virágzó szép kora's változó esetei, az ő múltja, jelenje 's jövődjö föltűnt éber álmaim előtt 's szorúlni érzém melyemet 's akaratom ellen egy hoszsu sohajts szakadott ki szivemből.

Az erdőben változik a' kilátás. Egy rohanó patak' mentében ügyesen kanyarodik az út, itt a' hegyek' szikla hátába vágva, ott kőfalakkal egyengetve 's majd mély árkokon vezetve keresztül. Két oldalról vastag árnyékot terjesztenek az öreg erdő' komoly bikkesei. Itt ott egy egy kiegészített törzsök kísértetes alakjával a' philosophus képü maczko bacsit, az erdők őslakóságát juttatja eszünkbe, melly ezen helyeken nem ritkán jelenik meg 's leleményes eszének több próbáit mutatja. Mint egy félóra múlva a' ritkuló fák' lombjai közül kibukkan a' szemerjai torony fedlezetével, 's a' völgyszörös' nyilásánál a' nyájas képü Szemerja, legelső faluja Háromszéknek ezen úton; túl a' Kárpátok' örök bérceitől ölelve egyszerre föltűnik a' háromszéki rónaság, elhintve falukkal, mint az ég csillagokkal. Szivem elmerült a' gyönyörű kép' tekintetén, szemembe az öröm' 's elragadtatás' néma könnyüi gyűltek 's én csordultig tele kebellem üdvezlém lelkemben a' hont, az édest, a' hős ivadékot, e' szép vidék' tiszta magyar ajku lakóit; „az ég' áldása lebegjen fölötted kies föld, rokon vér,“ könyörgém magamban, „béke néked, hoszsu kínos keserveid után.“

Igy értünk Szemerjára. Szemerja csak ély terjedelmü helység, de dugva lakóssal, egy kicsiny hangya fészek. Utczái keske-

nyek, a' szomszédok, kivált ha nem perestársak, egymással az utcán keresztül amugy magyaroson kezét szoríthatnak. — Ház házon fekszik, a' telkek szűkek. Azonban a' telkek' 's rajtok az épületek' szabályozatja a' legrendetlenebb, a' mit csak gondolni lehet. Némelly ház homlokzatával az utcára néz, mást hosszába fektettek, mást ismét a' telek' valamelyik belső oldalára hánytak; éppen így bánnak a' gazdasági épületekkel is. Minden gazda saját ízlését 's kényelmét tekintve osztályoz telke' 's épületei' elrendelésében, a' közrendre, csinosságra, a' mint mondják, a' falu' díszére, közbátorságra semmi tekintet. Kevés kivétellel úgy találtam ezt egész Háromszéken. 'S innen lehet aztán kimagyarázni a' tűzelem' iszonyu dúlongásait a' háromszéki falvakon; t. i. nem lévén közbelső telkek, kertek, élőfák által mentesítve, védve az épületek a' tűz' harapozásai ellen, tartalék nélkül léphtik a' láng házról házra, mind addig míg emésztető anyagot talál útjában. Nagyon csudálkoztam háromszéki vándorlásomban, hogy annyi tűzvész után sem okult a' nép 's különösen az élőfáknak a' telkeken 's utcákon szaporítása' fontos hasznait által nem tudták látni, holottsehol se foganszik, 's mondhatom tenyészik bujában a' plántai élet, mint hazánk' e' vidékein, aztán a' telkek' őskori elrendelése új osztály alá nehezen jöhetvén, talán egyedül az élőfáknak minél nagyobb számmal szaporítása lehetne mostanában a' történhető tűzvész' kártékonyágának egyedüli védszere. A' Barcza' vidéke példával megy elől, de tudja az isten, a' jó példa, jó tanács olyan nehezen fog némely emberen!

Szemerját csekélysege mellett is két dolgot teszi emlékezetessé; mindenikre büszke a' szemerjai nép 's méltán. Egyik az, hogy az apai ágon innen hozza le származását hazánknek egy most élő (kit isten soká is éltesse) lelkes jó fiaja, kinek nagy atyja huzamos ideig közkedvességü papja volt a' megyének. Dicsekedve em-

legeti a' szemerjai, belföldi útassal találkozáván, hogy a' köz szeretetü 's tiszteletü férfi neki patriótája. E' jámbor nép azt hiszi, hogy azon dicsőségnek, mellyre egy férfit, szilárd lelkület 's magas hazafi érdem által, síma 's tövises pályán verékedett, ő is osztályosa, csak azért, mert nemzeti fáját össze kötheti az övével, 's nem ezen jámbor hitet látjuk-e nemzeteknél is uralkodni, midőn egy jeles honfi' fényes érdemkoszoruját a' nemzet, mellynek kebeléből származott, bizonyos önérettel, melly az ennével közlelől atyafias, saját homlokára is egyengetvén ezt mondja: „ezen virágok az én földemen tenyésztek, ezen nimbus' sugarait napom' fényéből kölcsönözte.“ Bódog nemzet, mellynek koronként támadnak kebeléből jelesek, kikkel az általok eszközölt 's fokokként magasuló nemzeti dicsőségből osztozhatik, boldog, ha szebb létének alapját a' jelenben feltalálva felhevült képzeletét a' múlt' üres képeivel, vagy a' jövőd' megfeszített reményeivel nem kecsgeti!

A' másik, mi Szemerját nevezetessé teszi, egy szükségessé vált fényűzési cikk: specialis jó dohányja. Ezen termény csak nem egyetlen kereskedési cikk, melly kevés pénzt hozhat forgásba ezen faluban. Régebben, mint ahhoz érték tartják, nemesebb volt ezen dohány, de mióta a' falu' nyugoti oldalán emelkedő dombokat felhagyták 's kertekben 's lapályokon kezdék termesztetni, sokat aljasodott. A' mint végire jártam, a' régibb dohányföldek' felhagyásának oka az, hogy a' tér földön eresztősebb 's olajosabb is a' dohány — (kövérebb természetü lévén a' föld), holott éppen az olaja' dohányban az, melly az egészségnek egy felől legártalmasabb; tehát nem a' fajta' nemessége, nem is a' minőség, hanem a' mennyiségre számítanak. Milly elvétett számítás! hogyan felejtetik, hogy az értelmes vevő a' termény' becsét minőségiben keresi, 's ha ez megfelelt várakozásának, csak azután 's akkor is szükségei-

hez képest tekint a' mennyiségre, és továbbá, hogy a' minőség az, melly hitelt szerez a' terménynek, 's hogy ha darab ideig sikerül is ezen ártatlan 's tudatlanságból származó öncsalás, de végre a' becsét veszített termény nem felelven meg a' vevő várakozásának, a' természetlön marad 's akkor a' mint mondják, se pénz se posztó. Mind e' mellett is a' szemerjai dohány' mostani minősége is azt nagyon keresetté teszi, úgy hogy az évi termést sokszor a' szedés előtt általánosan elalkuszszák; ott létem alatt is mázsája 50=60 rftokon kele. Részemről az erdélyi dohány fajok közt ennél nemesebbet nem ismertem. Ajánlom minden pipás companiának a' szemerjait.

Szemerjáról dohány kertek közé szorított keskeny, de jó út viszen Sz. Györgyre. Ezen út tanuja a' föld' drágaságának Háromszéken, — bécsi bérkocsisi ügyességgel birjon a' kocsis, hogy a' szembe hajtó szekérrel tengelyt ne akaszson. Néhány perc alatt a' Sz. György' kapui — a' katonai díszes lakok előtt vagyunk. A' városnak ezen része izléssel 's csinnal készült épületeivel igen nyájas 's meglepő tekintetet mutat. Legjelesb ezek között az ezredesi lak, délszaki szegletére alkalmazott órházzal; ezen órház' kő alapjából a' négy szegleten négy oszlop emelkedik ki, melleken a' csinos; veresre festett földzet nyugszik. Ezen oszlopok közt a' fedlettől le a' kőrákásig széles 's tiszta üveg táblák a' ki 's be látást a' város' környékére minden felől tárva tartják. A' római hős jutott szembe, mikor olyan házat kívánt építtetni, mellybe mindenki ágaskodás nélkül beláthasson. A' katonai lakok körül kitünő rend, csinosság, dísz valóban meglepő, mindenütt egy szerencsés felfogásu 's munkálatiban szilárd elvekből következő kormányzó lélek mutatkozik. A' mostani ezredes M. Dopsa úr' kormányzásának gyümölcsei ezek. Az ezredes urat közönségesen nagyemberséggel bíró férfinak 's szívvel lélekkel ka-

tonának tartják. A' katonai lakokkal szemközt emelkedő dombon fekszik a' csak mostanában ké-szült székház, minek párja hazánkban bizonyosan egy sincs. A' legújabb építészeti modorban egy, az alatta fekvő várost 's szinte az egész széket uraló dombon épülve, parancsoló pillanatokot szór el a' két felől előmlő rónákon; 's mint egy nyájason láttatik legeltetni szemeit a' gyönyörű vidék' bájain. Ezen székház valóban méltó a' földhöz; mellynek diszeit neveli, 's a' nemzedékhez, mellynek karjain 's pénzén emelkedett fel.

A' város' közintézetei közt említést érdemelnek a' ref. és cath. templomok, egy katonai nevelőház 's a' reformatusoknak télen nyáron át üres iskolájok. Van a' városnak egy kis Casinója is, több szobákkal mint olvasni valókkal. — Panaszkodni hallottam egyet mást azon részvétlenség iránt, melylyel ezen serdülő 's alig pelyhező intézethez nagybárra viseltetnek. Hosszas életet ezen intézetnek még legbuzgóbb pártfogói sem ígérnek; mert mint hiteles kútfóból hallám nem egyszer mondatni: gyérek a' részvényesek, gyérebek a' fizetők, leggyérebek az olvasók. Feles számmal találkoznak, kik a' kötelezvényeket aláírják, de a' fizetés sokkal restebbül megy az aláírásnál, kártyázó, tekéző szobák dugvák, az olvasó szobában alig kottyán meg egy kettő, 's a' „solvit“ rubricában araszos ürességek tállatnak. Ez a' sorsa rendszerént minden intézetnek, melly csak pillantatnyi felhevülésnek, 's nem józan számítás, és bizonyos érettségnek szüleménye, addig tart a' buzgalom, míg a' felhevülés' melege 's aztán a' test vissza esik régi egykedvüségebe 's lethargiájába. Elvektől 's a' lényünkkel összeolvadt meggyőződéstől, melylyet folyvást tápláljon a' józan ész 's a' szükségek' őszinte érzetének melege, várhatunk mint egyebekben, úgy a' hazánkban szerte keletkezett, virágzó 's már virágokat hullató olvasó társaságoknál állandóságot 's lassanként emelke-

dő tökéletesbülést. Van a' városban egy gyógy-szertár is, néhány apró boltocskák, 's ezek közt egy kitetszőbb, a' városi pénzforgásnak szinte középpontja.

Régebben Sz. Györgyön műipar 's kézművek szabadon üzettek; a' szabó ökröt vágathatott, a' fazakas egyszersmind kovácsolhatott. Mostanában ezek hok keletkeztek 's mikor mástutt a' czéhok' nyugjától menekvésen török fejöket, itt folyvást szaporodnak 's népesednek azok; szaporodik velök a' különben is számos szegényeknek laistroma. Csak az egy templomhoz vezető utcán tíznél több szabó címert olvas-tam meg, aligha nagyobb részének ollója meg nem rozsdásodik a' veszteglés miatt. Ezen címerek közül egyet nem tehettem hogy a' t. olvasónak be ne mutassak. Egy fekete táblán rózsaszínű fellegből egy felpiperézett, csupa szellemi kezecke nyúlik ki újai közé fogott iszonyu goromba ollóval; az olló éppen mintha csippentésre volna ki feszítve 's két élesre feut fogaival a' mester' vezeték és keresztnevét tartja agyon szúrva. Krónikába méltó gondolat.

A' város egy 's más előjogok' birtokában van maiglan, mellyek magyar királyok' 's hazai fejedelmek' adomány levelein alapúlnak. Népes héti 's országos vásárokat tarthat. Tulajdon kebeléből választott tanácsa van, 's az országgyűlésre két követet választhat, éppen mint Közép Szólnok vagy Háromszék. Dohánykereskedése 's pálinkafőzése sok szép pénzt hajt bé.

Lakosai igen kevés kivétellel magyarok, 's kivétel nélkül a' magyar nyelvet beszélék. Földje termékeny. Részemről a' sz. györgyi, 's általában a' Sepsi széki nemzedéket nem csak hogy legszebbnek, de aránylag legférfiasabbnak is tálltam egész Háromszéken. Magas, nyúlánk termet, derült arc, égő szemek, munkára 's türesre edzett izmok főbélvegei a' sz. györgyi népességnek. Orbai székről ezt nem állíthatom. A' sz. györgyi népesség' társalkodásában sok

van azon eredeti nyíltságból, mely a' székely ivadékot kitünőleg bélyegezi. Vendégszerető, barátságos 's igaz róla mit a' székelyekről általában mondanak hogy, „megölik az embert becsülettel.“

A' sz. györgyi családok' legjelesebbiké a' két fiu ágon fennálló Daczó család, mely régebben sok érdemmel koszoruzott fiakat adott a' hazának, mostanában két egy testvér' családában virágzik, mindenik szép kiterjedésű föld és telekbirtokaiban sükeres gazdaságot űz, 's csinos udvarházaik a' helység' alsó felén, hol régebben a' várostól külön állott, de most egygyé olvadt Sz. György falva állott, régiszokás szerint nyílt kapuk 's gazdáik nyílt karokkal fogadják a' vendéget.

(Vége közelebről.)

Arakalyi.

Vasbányászat' jövedelmezése Toroczkón 1838ban.

A' toroczkói vasbányászat' jövedelmezése az 1838ik évben a' helybeli előljáróság' hivatalos számításai szerint az azt megelőzőtt év' jövedelmezését jóval feljül haladja. 1837ben — a' mint a' Nemzeti Társalkodó' mult első félévi 6-dik számja mutatja — 15 verőben 10,390 mázsa vasat dolgoztak fel. Az 1838ik évben pedig 11,880 és így 1,490 mázsával dolgoztak többet mint az az előtti évben. Ezen öszveség' árával tehát a' toroczkói vasmivészeten a' pénz forgás, egy mázsa vas' árát 18 rftokba számítva, 26,820 rftal szaporodott. A' vasmivi szorgalom' illetén növekedése minden esetre kedvező eredmény, 's hogy ha létesülend azon terv, mi szerint a' Ruszbergen vasmivészetet tanuló toroczkói ifjak a' vas dolgozásnak egy könnyebb és sikeresebb módját hozandják életbe remélhető, hogy a' toroczkói vasbányászat majd még dusabb termés-sel 's következményekkel fogja a' szorgalmat jutalmazni. —

13.

Egy angol' közelebbi ohajtása.

Egy angol nem régiben ezt ohajtá: a' mi roppant nagyszerű mivszorgalmunk mellé China' kiterjedése és népessége (362 millió lélek) kel-lene; ekkor mi minden többi plánéták' lakóseit is gyár- és kézmű portékákkal elláthatnók. Így egy vasutat a' napig intéznénk és készítenénk, 's gőzszekereken napsugárok-bóli terheleteket (Ladung) hoznánk mivgyáraink' éji szükségereire. — Egy év alatt (a' mostanihoz aránylatilag) annyi pamut- és gyapjuszövetet tudnánk szolgáltatni, mellybe a' földet egy néhányszor fel lehetne öltöztetni. — Az egész egy esernyővé készíttetve, egy olly sátort képezne, melly alatt minden csillagok elhálhatnának.

XX.

Mária Csiganeka.

(Vége.)

Azonban Feodor nem Párizsba utazott, 's Mária' távozása nem önkéntes volt. Ez midőn egy estve daljátékból házához vissza tére, szobájában találá az ifiu herczeg' gondviselőjét, ki ura' parancsából, és azon jognál fogva, mellyel az Máriára nézve bíra, parancsolá nékie, hogy üljön fel egy készen álló szekérbe, mi megtörténvén, maga is melléje üle 's vele, olly sebesen mint a' lovak siethettek, egy távol fekvő falusi jószágba ment. Mária a' nélkül hogy csak egy szóval ellenszegült volna, engedelmeskedett, igen is jól ismerte he'yzete' gyámoltalanságát.

Ura' akaratja szerint, a' gondviselő Máriát azon faluba vitte, mellyben született volt. Meszse benn fekütt az Krimmben, hétszáz verstnél távolabb a' fővárostól, távol minden olly várostól is, mellyben felsőbb tisztviselők laktak. Azt is jól tudta Feodor, mi csekélyek az öszveköttetések a' főváros és ezen távol tájak közt.

's e' képpen Fianza' falvának kell vala Mária' igaz sirjává válni. Feodor magais oda mene, jelenlétét ama' táj lakóji könnyen megmagyarázhaták magoknak; mi vala természetesebb minthogy az örökös megjárja a' jószágokat, mellyek csak most szálltak rája. 'S így minden elég ravaszul vala kiszámítva.

Első emberi lény, mellyet Mária láta, midőn Fianzában a' szekérből kiszálla, Feodor herczeg vala. Ez tisztelettel köszönté őt, 's karát ajánlá néki: Mária elfordult tőle, 's a' gondviselővel vezeteté bé magát. Feodor' dühe határtalan vala.

A' fakunyhó, mellyben egykor Mária szülői laktak, most az ő lakává rendelték; gyönyörű gazdag köntöseit durva gyapju szoknyával kelle felcserélnie 's buja hajfürtjeit két ágba fonnia, mint minden orosz parasztnők szokták viselni, aztán hírül adaték nékie, hogy jövendőben kötelessége leend a' rabfiakkal együtt dolgozni. Mária elpirult Feodor' lelken, de nem panaszkodott.

Létezék valami, mit Mária'tól nem lehet elrabolni mint ékszereit és köntöseit, 's ez ama' büszke felsőbbtség vala, mellyet műveltsége, eltöltött élete 's caractere' szilárdsága nékie környezete felett ada. Ezen felsőbbtség nem sokára 's elhatározólag hatós lön. Társnői már a' legelső naptól fogva nem úgy nézék őt mint magokhoz hasonlót, hanem mint úrnőjüket. Mindenek bámulták büszke nemes magatartását, mindenek meghajoltak nagy fekete szem' ragyogó pillantása előtt, és ha estve a' napi durva munka után rá hagyá magát vétetni 's a' falu' nyílt helyén egyikét ama' népszerű orosz daloknak elénekelé, akkor hangos örömszajra fakadtak a' rabfiak, 's diadalmenettel akarták őt izmos karjaikon azon nyomorúlt kunyhóba vinni, mellyben született.

A' falusi ifjak közül P i o c z e tűnik ki ereje 's férfias szép arczvonási által. Egy szemérmes

erős és nemes lény; vala ő. Mária' pillantása a' legmélyebb hatást tette rája: ő szereté Mária't. Szenvedelme zordon és merész vala mint önmaga. Hogy Mária' tetszését megnyerhesse, előfákat tőből kiszaggatott, szikladarabokat légbé lökdösött, sőt ura' parancsit is megvetette volna. Minden reggel ajtajánál állott, 's virágokat nyujtott át nékie, mellyeket mezőn szedett, vagy lépes mézet, mellyet valamely fa üregben lelt.

Mária nékie rokona vala, tudta, hogy az hónap korán elhiagyta és sokáig ama' nagy városban élt, mellyben a' czár' palotája áll. Néha merészlette reményleni, hogy Mária onnan szabad szívvel tért vissza 's kedvező feleletet adand nékie, ha szóba fogja hozni, hogy őt a' herczegi gondviselőtől vagy rokonai' legöregbikétől feleségül kívánja kérni. De mindég hiányzott bátorsága illy merész kérdésre, reszketett, ha csak gondolkodott is arról, és senki sem tudta lángszerelme' titkát.

Egy nap (negyedik hetében Mária' Fianzában lakásának) Feodor az ő kunyhójába lépék, akará látni, miként alkalmazza magát új helyzetéhez, akará megkérésit még egyszer megújítani 's rabnőjének önnön kezét és herczegi nevét ajánlani. Mária mihelyt meglátá őt, elüző mozdulatot tön kezével, 's úgy tekinté rája, mint egykor fénye' teljében, büszkén és megvetőleg; Feodor mint akkor úgy most sem állhatá ki Mária' tekintetét, és zavarodottan 's megszegyenülve hagyá el.

Az erő, melly védtelen áldozatjával szemben hiányzott nékie, ismét megjött attól távol. Másnap reggel kihirdeté a' gondviselő, mint szokás illy esetekben, minden parasztnak, hogy ura' parancsára, Mária a' János' leánya, Jeromosnak, az öreg Ambrus' fiának felesége lesz.

Néhány órával e' kihirdetés után a' völgy erdőre mene, vadat ejteni le lakadalmi

ebédre, mert a házasságnak haladék nélkül meg kell vala köttetnie; de néhány óra múlva halva találtaték; egy golyóbis átjárta szívet. Legbuzgóbb nyomozások a gyilkos után sikeretlenek lettek.

A legközelebbi reggel hirdeté a gondviselő a parasztoknak, Mária a János leánya, ura parancsára, Simonnak, a Miklós fiának felesége lesz. Néhány órával azután Simon hirtelen meghala, mikor éppen egy pohár méhsert megivott. Az orvos, ki a közelebb fekvő városkából hamar oda hivatatték, azt nyilatkoztatá, hogy a méhsertben igen finom növényméregnek kellett lennie, de most is sikeretlenek voltak minden további nyomozódások.

Mostantól fogva csupán egy vélemény létezék az egész faluban; Mária feje felett sajátos, veszedelmes bűbáj uralkodik, 's minden családtyák kinyilatkoztatták a herceg gondviselőjének, ők fiaikat örömeztobb czár katonáivá engedik lenni hűsz esztendeig, mint sem a János és Simon sorsára kitegyék.

Feodor alig tudta már mit gondoljon, mit cselekedjék; zavarodva vala, szégyelte magát nyomorult cselekvésmódja miatt, melly még sem vezérlette semmire ötöt, 's végre elhatározá, egy kirándulást tenni, hogy gondjait oszlassa, 's magát ismerősei 's jobbágyai szemei elől elvonja. Alig hagyá el ő Fianzat, 's Mária legottan hivatá Pioczet. „Te néhányszor bébizonyítottad, hogy ragaszkodással vagy irántam,“ szóla hozzája, Piocze csak egy pillantattal felelt, de melly többet bizonyított mint minden lehetséges erősítések. „No tehát, vedd ezen aranyat, váltsd meg vele szabadságot, menj Szent Pétervárba, hass a czár ő felségéig 's nyújtsd által nékie e levelet tőlem.“ Piocze által vevé a levelet; még nap lementé előtt útban volt a főváros felé.

Különös változás történt Feodor keblében, midőn néhány napot Máriaától távol

lélt. A sötét harag el vala tőle tűnve, 's ismét eszméletre jött. A lázas forróságot belsejében csüggedtség váltotta fel, azután lassan lassan egy más érzemény lepé meg, 's mélyen ható szégyen fogá el, hogy rá tudott menni, egy szép, ifu lánykával, kit szeretett, 's kit most még inkább szeretett mint valaha, illy méltatlanul banni. Kérdezte magától, miként történhetett, hogy olly oktanul és kegyetlenül cselekedett; olly emberhez hasonlíta, ki rossz álmából éppen most serken fel, 's szemeit dörgölvén kérdezi magától, ha valljon azon retentő dolog, melly vele történt, csupán felingereltett képzelődése játéka-e vagy pedig igaz és való.

Fianzába visszatérte után, Feodor első foglalatossága vala, Mária-nak egy önkezével irt és saját czimerével megpecsételt oklevelet küldeni, mellyben ötöt szabadsággal megajándékozá. Mária hallgatva fogadá el azt, a nélkül, hogy egyetlen egy szóval megköszönte volna, 's azonnal mindent elrendelt elutazására. Azon pillantatban, mellyben szekérbe felült, utjában állá Feodor, arcza halvány vala, esengve emelé fel szemeit hozzája, Mária pillantata hidegen és keménységgel találá őt mint máskor, vonásainak jelentősége semmit sem vesztett volt megvető büszkeségéből. Mária a rabnő éppen olyan vala, mint Mária a dicsőített énekesnő. Ez alatt Piocze megérkezett volt Pétervárra, 's egy szerencsés esemény kedvezvén nékie, Mária levelét Pál czárnak éppen azon pillantatban adhatá által, mellyben a minden oroszok uralkodója templomba mene, hogy jelen legyen az ünnepélyes isteni tiszteleten, mellynek egy, a francziákon nyert győzedelem ünneplését kell vala dicsőítnie. Pál a legveszedelmesb nemü különöz volt, de természetnél fogva jó 's nagy lelkü, 's Mária szomorú sorsában a legnagyobb élénkséggel és szivességgel osztozék; levelet íra saját kezével herceg Pugacsin Feodor-

nak; igaz, nem parancsolt meghatározottan semmit abban néki, mert tudta, milyen féltékenyül ragaszkodik az orosz nemesség rabszolgaságbeli parasztjaihoz levő minden jogaihoz, de kimondá azon kívánságát, hogy testőrségének kapitánya a rabszemély énekesnőt ajándékozná meg felszabadító levéllel, 's remélheté, hogy kérése nem lesz sikeresen.

Azon estve, melyben Mária' levelét kapá, elbeszélé a' czár annak történetét egy esti társaságban, mellé a' császárnénál gyüle' össze 's más nap természetesen az egész város tudta. Mindenütt csak az első orosz énekesnőről beszélgettek, ki olly hirtelen ismét rabnő lett; mind az, mi őt érte, annyira sajátos és regényes vala hogy olly keletű lett mint valami érdekes regény. Feodor' magaviseletének rajzolására nem találtak kifejezést, nem tudták magaviseletét kárhoytassák-e, vagy őt magát sajnálják.

Köz örömet gerjeszte, midőn hallák, hogy Mária ismét Pétervárra érkezett. A' császári udvar' első urai látogatására mentek, minden tudni akarta, miképpen volt dolga, mit mivel, mit szenvedett. Végre jelentette a' színházi levél, hogy Mária viszont fellépik; soha sem volt olly tolyongás a' pénztárnál, soha sem a' színház olly tömve, 's a' gyűlés olly fényes. Mária inkább dűcsöitve lön mint volt valaha. A' czár maga gyakran annyira leereszkedett, hogy őt páholyában meglátogatta. Pjocze még mind körülé vala.

Feodor' egész lénye úgy mutatkozék, hogy barátjaiban nagyon komoly aggodalmakat költött fel. Az egészség' virága arczairól le vala hervadva, és szakadatlan' láz dűhönge ereiben. Hijában sürgeték, távolba utazás által úzze el gondjait, ő közelökből nem távozhatott. Voltak emberek, kik rajta nagyon szánakoztak; különösen az asszonyi körökben találtattak hathatós szónoknők, kik sorsát szánták. Nem éppen a' szerfeletti szerelem vala-e okozója mind azon durvaságoknak, melyekre ő vetemedett?

A' császár maga eleibe hivatá az ifjat, 's azon darabos, tördelt hangon, melly néki tulajdona vala, szóla hozzája: „Feodor, elvennéd-e feleségül az énekesnőt?”

„El venném felséges Uram.”

„No tehát legyen, hiszen élhettek Olaszországban. Légy nyugottan, én értekezni fogok számodra.”

Estve az énekesnő' páholyába mene, és sok hizelgőt monda nékie. „Önök férjhez kell menni,” kiálta hirtelen, „szeret-e valakit?”

„Sziyem szabad.”

„'S ismer-e valamely férfit, ki Önt szivéből szereti?”

„Igen is, felséges Uram.”

„No tehát Önök ahhoz kell menni.”

„Magam is gondolkoztam már arról, azonban reméllem, ha Felséged méltóztatik is azt határozni, hogy férjhez menjek, csakugyan még senkit sem választott ki számomra.”

„Nem. Tudom, hogy Ön elég okos csak azt választani, ki Önt igazán szereti. Akarom, hogy az öszvekelés holnap mindjárt megessék. Udvarom' néhány urait és dámáit, mint Önök' öszvekelésének tanuit, megfogom híni, 's Önök' házassági kötéslevelét magam is alá fogom írni.”

„Felséges Uram, még csak egy feltételt hátorokodom magamnak kikötni . . . szeretném férjem' nevét csak azután mondani ki, miután császárom a' kötéslevelet aláírta.”

„Balgatag asszonyi szeszély! Mindazáltal ám légyen, megengedem Önek.”

Estve nagy társaság vala a' császár' szobáiban. Feodor' reszketve, 's sötétlő pirossággal arczain, barátitól körül véve, a' terem' egyik szegletében álla.

Mária két, nemes családu dámák közt üle, kik mintegy keresztanyjai valának ezen, rá nézve olly új világban. Széke megett rokona, Pjocze álla, mint képviselője a' hozzája tartozóknak.

A' császár sebes tollvonásokkal írta alá a' házassági kötéslevelet; mihelyt megtörténék az, Mária felemelkedék, megragadá rokona' kezét, 's a' terem' közepébe vezeté. „Öt nyilatkoztatom én,” szóla fenn és szilárd hangon, „isten, császárom, és mind ezen fenséges és magas tanúk előtt, férjemnek; ő szeret engemet igazán. . . .”

Feodor' nőtlen holt meg.

ooo.